

УДК 37.046:331.5(009.12)

Юрій ФІЛПОВИЧ,

*кандидат технічних наук, доцент
кафедри гідроенергетики та
гідромашин Національного
університету водного
господарства та
природокористування, м. Рівне*

Андрій ФІЛПОВИЧ,

*магістр, спеціаліст II категорії,
викладач будівельних дисциплін
Рівненського державного аграрного
коледжу*

СТУПЕНЕВА ОСВІТА – СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО ВПРОВАДЖЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА РИНКУ ПРАЦІ

У статті викладено методика ступеневої освіти у Рівненському державному аграрному коледжі як умову переходу до конкурентоспроможності на ринку праці. Результати впровадження свідчать, що дана методика сприяє покращенню роботи викладача у подачі матеріалу.

Ключові слова: *ступенева освіта, освітньо-професійна програма, технології навчання, конкурентоспроможність*

В статье изложена методика ступенчатого образования в Ровенском государственном аграрном колледже как условие перехода к конкурентоспособности на рынке труда. Результаты внедрения свидетельствуют, что данная методика способствует улучшению работы преподавателя в подаче материала.

Ключевые слова: *ступенчатое образование, образовательно-профессиональная программа, технологии обучения, конкурентоспособность*

In the article methodology of sedate education is expounded in the Rivne state agrarian college as a condition of passing to the competitiveness at the market of labour. The results of introduction testify that this methodology assists the improvement of work of teacher in the serve of material.

Keywords: *sedate education, educationally-professional program, technologies of studies, competitiveness*

Вступ. Важливим кроком на шляху розробки Державних стандартів вищої освіти України є затвердження Постановою Кабінету Міністрів України «Переліку напрямів та спеціальностей», за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями. У даному Переліку відображені освітньо-

кваліфікаційні рівні (ступенева освіта) підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України, до Переліку внесені принципові зміни з урахуванням встановлення ринкових відносин, включено нові спеціальності, здійснено їх узагальнення, що збільшує можливості фахівців до самовираження та самовиявлення їх людських якостей, формуванню активної позиції, демократії та правопорядку, що відповідає "Декларації принципів толерантності".

Постановка проблеми. Впровадження ступеневої освіти системи вищої освіти і уведення нових освітньо-кваліфікаційних рівнів "бакалавр" та "магістр" надає широкі можливості для задоволення потреб особи, забезпечує гнучкість загальноосвітньої, загальнокультурної та наукової підготовки фахівців, підвищення їх соціального захисту на ринку праці та інтеграцію у світове освітнянське співтовариство. Введення ступеневої освіти в освітню галузь України значно розширило правові рамки фахівців, про що свідчить підписана Україною у Лісабоні на спільній конференції Ради Європи та ЮНЕСКО конвенція про визнання кваліфікацій, що належать до вищої освіти у Європейському регіоні. З 1992 р. в Україні відроджена ступенева система підготовки фахівців. Зокрема, у Законі України "Про вищу освіту" передбачені:

1. Статуси вищих навчальних закладів. Відповідно до рівня підготовки, матеріально-технічного забезпечення та наявності науково-педагогічних кадрів для визначення статусу вищих навчальних закладів встановлено чотири рівні акредитації: *перший рівень* - технікум, училище, інші, прирівняні до них, вищі навчальні заклади; *другий рівень* - коледж, інші, прирівняні до нього, вищі навчальні заклади; *третій і четвертий рівні* (залежно від результатів акредитації) - університет, інститут, академія, консерваторія.

2. Типи вищих навчальних закладів: Національний вищий навчальний заклад, університет, академія, інститут, консерваторія, коледж, технікум.

3. Освітньо-кваліфікаційні рівні вищої освіти. В Україні готують фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями: *молодший спеціаліст* - забезпечують училища, технікуми, заклади вищої освіти першого рівня акредитації; *бакалавр* - забезпечують коледжі, інші вищі навчальні заклади другого рівня акредитації; *спеціаліст* - забезпечують вищі навчальні заклади третього та четвертого рівнів акредитації; *магістр* - забезпечують вищі навчальні заклади третього та четвертого рівнів акредитації.

Відповідно до Болонських домовленостей Україна активно включилася в роботу щодо адаптації вітчизняної системи вищої освіти до умов Болонського процесу. Планується, що підготовка фахівців у системі вищої освіти України забезпечуватиме такі освітньо-кваліфікаційні рівні: бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук [5, с.2].

Мета. Навчання за ступеневою освітою є ефективним явищем у нашому житті, і кращим початком мислення молоді людини над тим, яка професія їй дійсно потрібна. Тому мета даної роботи – розкрити різноманітні напрямки входження студента до європейської моделі управління вищої школи.

Виклад матеріалу. Розпочнемо з того що навчання відбувається протягом усього нашого життя, а тому не потрібно боятися навчатися будь чого навіть тоді, коли ти працюєш на виробництві, або керівником чи службовцем.

Для здобування освіти за ступеневими рівнями коледжі заключають договори із вищими навчальними закладами для подальшого навчання випускників коледжу з метою отримання вищої освіти та спрямування їх до європейського простору освіти. На даний час Рівненський державний аграрний коледж має заключені договори за ступеневою освітою з Національним університетом водного господарства та природокористування, Тернопільським національним економічним університетом, Національним університетом «Львівська політехніка», що дає змогу нашим студентам вступати на 3 курси з правом дозавання деяких дисциплін. Тому навчання у коледжі дає змогу студентові освоїтися в студентському колективі та отримати початкові знання потрібні для продовження навчання у вищому навчальному закладі.

Впровадження у коледжі інноваційних технологій дає змогу студентові більше зорієнтуватися в даній дисципліні, а тому викладачі Рівненського державного аграрного коледжу впроваджують наступні методики навчання: *інтерактивні технології* («дуель», тестові завдання, «порожнє крісло» (дискусія), письмові дебати, «килим ідей» (колективне обговорення проблем), «дерево рішень» (використання психодраматичних ситуацій), правила дискусії (культура ведення дискусій); *ігрові технології* (брейн-ринг, кросворд, «мозковий штурм», ток-шоу, ділові ігри, рольові ігри); *методи* («мікрофон», «прес», «акваріум», «займи позицію», «навчаючи – вчусь»); *технологія кооперованого навчання* (5 запитань, робота у малих групах, «ламання криги», питання відкриті та питання закриті (робота у парах) та ін.).

Як показує досвід викладання у Рівненському державному аграрному коледжі, наші студенти після закінчення коледжу більш адаптовані до навчання у вищому навчальному закладі. Що ж сприяє цьому?

По-перше, це впровадження у коледжі системи відбору кваліфікованих викладачів. По-друге – використання у роботі вивчення матеріалу як теоретичної так і практичної основи спеціальності, що сприяє вивченню усієї дисципліни. По-третє, використання у роботі комп'ютерної техніки, інтерактивних дошок та електронних посібників [13, с.271-274].

Професійно-технічна освіта має три ступені. Кожний ступінь навчання визначається теоретичною та практичною завершеністю і підтверджується присвоєнням випускникам робітничої кваліфікації згідно з набутими професійними знаннями, уміннями та навичками. Навчальні плани і навчальні програми кожного ступеня професійно-технічної освіти складаються таким чином, щоб випускники першого ступеня мали можливість продовжувати навчання на другому ступені, а випускники другого ступеня — на третьому.

На першому ступені професійно-технічної освіти забезпечується формування відповідного рівня кваліфікації з технологічно нескладних, простих за своїми виробничими діями і операціями професій, що дає змогу робітнику вільно працювати із раніше вивченими предметами, об'єктами, виконувати конкретні дії, виробничі операції та роботи під контролем робітника з більшим досвідом і вищим рівнем кваліфікації.

На другому ступені професійно-технічної освіти забезпечується формування відповідного рівня кваліфікації з масових робітничих професій

середньої технологічної складності у різних галузях економіки, що дає змогу робітнику самостійно виконувати по пам'яті або за допомогою технологічних карт, інструкцій, креслень та іншої документації, типові дії, виробничі операції, роботи за встановленими нормами часу, і забезпечувати необхідну їх якість. Навчання здійснюється у професійно-технічних навчальних закладах другого атестаційного рівня та вимагає, як правило, від учнів або слухачів базової загальної середньої освіти. Особам, які успішно пройшли кваліфікаційну атестацію, присвоюється кваліфікація «кваліфікований робітник» із набутої професії відповідного розряду (категорії) та видається диплом.

На третьому ступені професійно-технічної освіти забезпечується формування високого рівня кваліфікації з технологічно складних, наукоємних професій і спеціальностей у різних галузях економіки, що дає змогу робітнику або службовцю на основі отриманих знань та вивчених раніше типових дій самостійно виконувати складні виробничі операції, продуктивні дії, створювати алгоритми діяльності у нетипових ситуаціях. Навчання здійснюється у професійно-технічних навчальних закладах третього атестаційного рівня і вимагає від учнів та слухачів повної загальної середньої освіти. Нормативний термін навчання визначається державними стандартами професійно-технічної освіти, але не повинен перевищувати 2 роки. Навчання завершується кваліфікаційною атестацією. Особам, які успішно пройшли кваліфікаційну атестацію, присвоюється кваліфікація «кваліфікований робітник» із набутої професії відповідного розряду (категорії) та, за умови закінчення відповідного курсу навчання в акредитованому професійно-технічному навчальному закладі — кваліфікація молодшого спеціаліста, і видаються дипломи.

Освітньо-професійна програма підготовки *молодшого спеціаліста* забезпечує одночасне здобуття базової вищої освіти за спеціальністю та кваліфікації молодшого спеціаліста на базі повної загальної середньої освіти або на базі базової загальної середньої освіти з наданням можливості здобувати повну загальну середню освіту. Програма складається з навчальних дисциплін фахового спрямування та з різних видів практичної підготовки і може включати окремі дисципліни освітньо-професійної програми підготовки бакалавра. Програма підготовки молодшого спеціаліста реалізується, як правило, вищими навчальними закладами I рівня акредитації. Вищий навчальний заклад більш високого рівня акредитації може здійснювати підготовку молодших спеціалістів, якщо у його складі є вищий навчальний заклад I рівня акредитації або відповідний структурний підрозділ. Особи, які успішно пройшли державну атестацію, отримують документи встановленого зразка про здобуття базової вищої освіти за спеціальністю та кваліфікації молодшого спеціаліста.

Освітньо-професійна програма підготовки *бакалавра* забезпечує одночасне здобуття базової вищої освіти за напрямом підготовки та кваліфікації бакалавра на базі повної загальної середньої освіти. Ця програма підготовки бакалавра реалізується вищими навчальними закладами II—IV рівнів акредитації. Нормативний термін навчання визначається програмою, але не може перевищувати чотирьох років. Нормативний термін навчання осіб, які мають освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста за відповідною до

напряму підготовки спеціальністю, зменшується на один-два роки. Особи, які успішно пройшли державну атестацію, отримують документи встановленого зразка про здобуття базової вищої освіти за відповідним напрямом підготовки та кваліфікації бакалавра. У вищих навчальних закладах II—IV рівнів акредитації під час навчання за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра у разі припинення подальшого навчання студент може за індивідуальною програмою здобути освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста.

Освітньо-професійна програма підготовки *спеціаліста* забезпечує одночасне здобуття повної вищої освіти за спеціальністю та кваліфікації спеціаліста на базі відповідної освітньо-професійної програми підготовки бакалавра. Ця програма підготовки спеціаліста реалізується вищими навчальними закладами III і IV рівнів акредитації. Нормативний термін навчання визначається програмою, але не може перевищувати одного року (для окремих спеціальностей може бути встановлено термін півтора року). Особи, які успішно пройшли державну атестацію, отримують документи встановленого зразка про здобуття повної вищої освіти за спеціальністю та кваліфікації спеціаліста.

Освітньо-професійна програма підготовки *магістра* забезпечує одночасне здобуття повної вищої освіти за спеціальністю та кваліфікації магістра на базі відповідної освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста (нормативний термін навчання визначається програмою, але не може перевищувати одного року, а для окремих спеціальностей може бути встановлено термін півтора року). Здобуття кваліфікації магістра може здійснюватися на базі відповідної освітньо-професійної програми підготовки бакалавра або спеціаліста. Особи, які успішно пройшли державну атестацію, отримують документи встановленого зразка про здобуття повної вищої освіти за спеціальністю та кваліфікації магістра.

Післядипломна освіта є системою фахового удосконалення громадян, що забезпечує поглиблення, розширення і оновлення професійних знань, умінь та навичок, одержання нової кваліфікації, нової професії та спеціальності на основі здобутого раніше рівня освітньої і професійної підготовки та набутого практичного досвіду роботи. Метою системи післядипломної освіти є створення умов безперервності, єдності і наступності освіти, здобуття більш високого рівня кваліфікації або одержання нової професії чи спеціальності у навчальних закладах. Післядипломна освіта направлена на задоволення потреб та інтересів громадян у постійному підвищенні професійного рівня, запобігає втратам трудового потенціалу суспільства засобами оновлення і корекції професійної підготовленості робітників та фахівців до змінюваних умов духовно-інтелектуального середовища, сфери виробництва і послуг, попиту на ринку праці. Вона виступає одним із засобів соціального захисту населення та забезпечує потреби суспільства і ринкової економіки у висококваліфікованих, конкурентоспроможних робітниках і фахівцях [12, с.1].

Конкуренція — це фактор, що впливає на кращу роботу на ринку праці. Вона обмежує можливості використання неякісної праці у навчальному процесі

та допомагає створити конкурентоспроможного студента-робітника на ринку праці. Чим більше конкурентів у навчального закладу, тим більше шансів, що випускник буде готовий до кращої роботи. Ефект конкуренції полягає у тому, щоб підштовхувати навчальні заклади краще надавати знання, наближувати їх до дорослого життя. Навчальні заклади, яким не вдається удосконалюватися протягом всього часу, внаслідок конкуренції вибувають із спільного ринку праці. Проте, коли на усі навчальні заклади на ринку впливає один і той самий фактор, скажімо, підвищення заробітної плати або зростання попиту – то всі вони відразу підвищують ціни на свою спеціальність, навіть коли б вони і не хотіли робити цього. Це є негативним наслідком для впровадження конкурентоспроможності на ринку праці.

Для того, щоб розпочати будь яке навчання, навчальним закладам потрібно дослідити ринок праці та зрозуміти, яка спеціальність користується попитом. Для цього потрібно вивчити, як же проводиться набір та відбір кадрів на ринку праці? У будівельній галузі розрізняють кадри будівництва і кадри будівельно-монтажних організацій.

Кадри будівництва - це працівники будівельної індустрії, проектно-дослідних і науково-дослідних організацій-замовників, включаючи підрозділи, що виконують будівельні роботи. *Кадри будівельно-монтажних організацій* - це працівники усіх будівельних, ремонтно-будівельних, монтажних організацій, зайняті на будівельно-монтажних роботах і у підсобних виробництвах, в обслуговуючих та інших господарствах.

Залежно від характеру функцій, що виконуються, виділяються наступні категорії персоналу: робітники, службовці, спеціалісти та керівники. Найчисельніша і основна категорія персоналу – це робітники, які безпосередньо приймають участь у будівельному виробництві, а також у ремонті і догляді за обладнанням, виконують переміщення будівельних матеріалів та виробів [9].

Істотне значення має класифікація кадрів будівництва за професією, спеціальністю та кваліфікацією. За рівнем кваліфікації усі працівники будівництва поділяються на чотири групи: *некваліфіковані* (не мають ніякої спеціальної підготовки), *малокваліфіковані* (з підготовкою кілька тижнів), *кваліфіковані* (з підготовкою 2÷2,5 роки) та *висококваліфіковані* (мають чимало років навчання та практичного досвіду).

Підбір кадрів — це процес залучення кандидатів на робочі місця. Перший крок у підборі людей відповідно до потреб фірми починається із опису і специфікації роботи. Опис роботи має бути привабливим (щоб викликати у кандидатів інтерес до роботи), і водночас реальним. Фірми вирішують питання стосовно того, підвищувати на посаді своїх працівників, або шукати керівників середніх ланок на стороні. Є декілька способів підвищення кандидатів із своїх працівників: за рекомендаціями кращих спеціалістів, надсилання письмових пропозицій на відкритий розгляд та ін. Це не тільки підбір кандидатів, а також надання службовцям моральної підтримки. Нарешті, деякі компанії використовують для цього комп'ютерну інформаційну систему ресурсів.

Після завершення підбору кандидатів настає етап відбору цих кандидатів – кращих із яких буде прийнято на роботу. Відбір — це двобічний процес: з

однієї сторони, фірма вирішує, чи підходить кандидат їй, чи ні, з іншої — кандидат вирішує, чи підходить йому дана робота, чи ні.

Для кращої конкурентоспроможності студентів на ринку праці не слід забувати про практичне навчання. *Практичне навчання та розвиток* — це активне цілеспрямоване поліпшення здібностей та навичок персоналу. *Розвиток* — це активне, цільове поліпшення якостей та майстерності працівників для того, щоб вони могли підвищити свій рівень у фірмі та задовольнити свої потреби.

Програми підготовки та розвитку можуть бути різними [7, с. 271-274].

1. Навчання. Учень або студент, тобто особа, яка тільки почала працювати або навчатися, вивчає роботу спостерігаючи за тим, як виконує її досвідчений спеціаліст, і при цьому допомагає йому. Спочатку учень виконує лише легку роботу, поступово ускладнюючи її.

2. Зміна робочих місць. Деякі особливості роботи краще вивчати, змінюючи робоче місце. Це поліпшує моральний стан працівника, виховує у нього більшу гнучкість у роботі. На високих рівнях цей метод використовують для навчання менеджерів.

3. Інструктаж. Деякі види робіт і майстерності набуваються за межами робочого місця. Багато фірм посилають своїх фахівців у підготовчі школи, де вони проводять інструктаж, надаючи студентам допомогу.

Висновки. Впровадження ступеневої освіти у навчальному процесі дає змогу краще використовувати і направляти студентів на ту чи іншу спеціальність. Використання та впровадження цього принципу у навчальному процесі дає певний результат роботи, і навчальний заклад стає конкурентоспроможним на ринку праці. Серед новітніх характерних тенденцій розвитку вищої школи є тенденція до диверсифікації структур вищої освіти, що відбувається паралельно із тенденцією до диверсифікації ступенів і кваліфікацій, які присуджуються різними вищими навчальними закладами. Одним із ключових аспектів реформування сучасної вітчизняної вищої школи є також перехід до ступеневої системи освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буряк В. Методологічні засади педагогічної освіти // Вища школа. - 2008. - № 1. - С.35-46.
2. Калмикова Л. Реалізація ступеневої педагогічної освіти: навчання за інтегрованими навчальними планами // Початкова школа. - 2001. - № 12. - С. 5-9.
3. Про стан реалізації ступеневої вищої освіти відповідно до Закону України "Про вищу освіту": Рішення колегії від 4.12.03 № 12/5/ Міністерство освіти і науки України.
4. Марцин В. Вища школа України на шляху трансформації у європейський освітній простір // Вища школа. - 2007. - № 5. - С. 27-35.
5. Сидоренко В. Стандартизація ступеневої підготовки навчання, або Чи все так сталося, як бажалося? // Освіта. - 2002. - № 50. - С. 2.
6. Філіпович А.Ю. «Навчальний посібник з виховної роботи» - Рівне:

Рівненський державний аграрний коледж, 2012.- 188 с.

7. Філіпович А.Ю., Шаперчук С.В. Основи підприємницької та управлінської діяльності. Навчальний посібник - Рівне: Рівненський державний аграрний коледж, 2012.- 420 с.

8. Методичні вказівки з виховної роботи у вищих навчальних закладах / Філіпович А.Ю. - Рівне: Рівненський державний аграрний коледж, 2010.- 82 с.

9. Рогожин П.С., Гойко А.Ф. Економіка будівельної організації. – К.: Видавничий дім «Скарби».- 2001. - 448с.

10. Стонер Джеймс А.Ф., Долан Едвін Г. Вступ у бізнес: Перекл.з англ. / За ред.Й.С.Завадського. - К.: Видавництво ЄУФІСМБ.- 2000 р. - 752с.

11. Інтернет користування: <http://www.info-works.com.ua>.

12. Інтернет користування: <http://library.if.ua>.

13. Філіпович А.Ю. Ступенева освіта, як приклад конкурентоспроможності на ринку праці» // Науково-методичний журнал «Нова педагогічна думка», № 1 (2012).